Jaarvergadering van de Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde
vrijdag 13 december 2013, 13.30-17.00 uur – in gebouw Rabobank, Croeselaan 18, 3521 CB Utrecht
Aanmelden via acle@uva.nl

PERSBERICHT
POLDERMODEL STAAT ONDER DRUK

Het stelsel van collectieve arbeidsverhoudingen in Nederland – kortweg het poldermodel – staat onder druk.
Door de dalende organisatiegraad van de vakbeweging, twijfels over de legitimiteit en representativiteit van de sociale partners, onenigheid binnen zowel vakbonds- als werkgeverskring, een groeiende groep werkenden die niet onder cao's vallen en het achterblijven van de sociaaleconomische prestaties van Nederland is de toekomst van het poldermodel onzeker.
Dit is een van de hoofdconclusies van 'Arbeidsverhoudingen onder druk', de Preadviezen 2013 van de Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde (KVS).

De Preadviezen 2013, onder redactie van hoogleraar arbeidsverhoudingen Paul de Beer, bevatten drie bijdragen over de arbeidsverhoudingen in Nederland en in Europa.
De Preadviezen 2013 worden besproken op de jaarvergadering van de KVS op vrijdag 13 december van 13.30-17.00 uur in het hoofdkantoor van Rabobank Nederland, Croeselaan 18, 3521 CB Utrecht

Prestaties poldermodel verslechteren
In de eerste bijdrage, '30 jaar na Wassenaar: de Nederlandse arbeidsverhoudingen in perspectief', schetst Paul de Beer de Nederlandse arbeidsverhoudingen anno 2013 en de belangrijkste ontwikkelingen daarin sinds het befaamde Akkoord van Wassenaar in 1982. Zijn belangrijkste conclusies zijn:

- De formele instituties van het poldermodel laten een grote mate van continuïteit zien: de betekenis van collectieve arbeidsovereenkomsten (cao's) en het georganiseerde overleg op nationaal niveau (in de Stichting van de Arbeid en de Sociaal-Economische Raad) is onverminderd groot.
- De dekkingsgraad van cao's – het deel van de werknemers dat onder een cao valt – is opmerkelijk stabiel en hoog, ca. 80 procent; wel is er een groeiende groep zelfstandigen (zzp'ers) die niet onder een cao vallen.
- Hoewel cao's steeds mee ruimte laten voor decentrale invulling, is er geen sprake van een decentralisatietrend in de loonvorming. De centrale coördinatie van de loonontwikkeling blijft sterk.
- Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt geen eenduidig effect van de arbeidsverhoudingen op de economische prestaties van een land. Dit betekent dat landen in feite vrij zijn om hun eigen systeem van arbeidsverhoudingen te kiezen, zonder dat zij daarvoor een prijs betalen in termen van (lagere) economische groei of werkgelegenheid.
- In de periode 1982-2002 onderscheidde Nederland zich in gunstige zin van andere Europese landen door de loonmatiging en sterke werkgelegenheidsgroei. In de laatste tien jaar is Nederland deze voorsprong echter kwijt geraakt.

Herwaardering van het polderoverleg gewenst
In de tweede bijdrage, 'Nederland als corporatistische samenleving: tijd voor een herwaardering?', analyseren Arjo Klamer, Erwin Dekker en Sander Geenen van de Erasmus Universiteit Rotterdam het nationale 'polderoverleg'. Hun belangrijkste conclusies zijn:

- Economen benaderen het corporatisme – het overleg en de samenwerking tussen de sociale partners en de overheid – teveel vanuit de logica van de ruil, waarbij het primair wordt beoordeeld op basis van economische efficiëntie.
- Het corporatisme maakt deel uit van een eeuwenoude Nederlandse traditie en dient als een waarde op zich te worden beoordeeld met een eigen sociale logica.
- In het poldermodel gaat het niet in de eerste plaats om onderhandelingen, waarin de ene partij wint en de andere verliest, maar om deliberatie, waarbij ook de doelen van de afzonderlijke partijen kunnen veranderen.
- De markteconomie kan alleen voortbestaan als zij is ingebed in een cultuur van gedeelde waarden en normen. De kapitalistische economie bestaat bij de gratie van een sociale logica.
- Om te waarborgen dat het corporatistische model kan voortbestaan, dienen de zwakke punten op het terrein van inclusiviteit en legitimiteit te worden versterkt. Dit vereist onder meer grotere betrokkenheid van zzp'ers, consumenten en jongeren en meer transparantie en vertrouwen.

De collectieve arbeidsverhoudingen in Europa krimpen

In de derde bijdrage, 'De krimp van de collectieve arbeidsverhoudingen in Europa', brengt Jelle Visser, emeritus hoogleraar sociologie aan de Universiteit van Amsterdam en fellow aan de Universiteit van Bremen, de ontwikkelingen in de arbeidsverhoudingen in Europa in kaart. Zijn belangrijkste conclusies zijn:

- In de meeste Europese landen heeft zich in de laatste drie decennia een decentralisatietendens voorgedaan: het zwaartepunt van de cao-onderhandelingen is verschovern van landelijk en bedrijfstak-niveau naar ondernemingsniveau (of een combinatie van bedrijfstak- en ondernemingsniveau).
- In toenemende mate is er sprake van articulatie, dat wil zeggen dat er achtereenvolgens op meerdere niveaus wordt onderhandeld (bv. eerst op bedrijfstakniveau en vervolgens op ondernemingsniveau).
- In steeds meer landen bevatten cao's openingsclausules, dat wil zeggen dat op ondernemingsniveau minder gunstige arbeidsvoorwaarden kunnen worden overeengekomen dan in de bedrijfstak-cao is vastgelegd. Dit verschaft werkgevers mogelijkheden om onder cao-afspraken uit te komen.
- Als gevolg van deze ontwikkelingen worden de collectieve arbeidsverhoudingen exclusiever: vakbonden en werkgevers vertegenwoordigen een steeds kleinere achterban en richten zich op beperktere doelen. Dit kan resulteren in een dalende dekkingsgraad van cao's en grotere (loon)verschillen tussen bedrijven en tussen *insiders* en *outsiders*.

Aanmelden en informatie via acle@uva.nl – zie ook kvsweb.nl